

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Ткаченко Олександра Євгенійовича

на тему «Трансформація банківського сектору

в умовах цифрової економіки»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування,

галузі знань 07 Управління та адміністрування

1. Актуальність теми дослідження.

Цифровізація фінансових послуг, стрімкий розвиток фінтех-компаній, поширення платформених моделей, концепції відкритого банкінгу та активне впровадження інструментів штучного інтелекту зумовлюють глибоку трансформацію банківського сектору в умовах цифрової економіки, істотно змінюючи традиційні засади функціонування банківських установ, їхні бізнес-моделі, підходи до управління ризиками, а також формати взаємодії з клієнтами. Повномасштабна війна в Україні значно прискорила та поглибила ці трансформаційні процеси, оскільки в умовах руйнування фізичної інфраструктури, обмеження доступу до відділень, масової міграції населення та високого рівня економічної невизначеності саме цифрові банківські сервіси стали ключовим інструментом забезпечення безперервності фінансових операцій, стабільності платіжної системи та доступності фінансових послуг для населення і бізнесу.

За таких умов банківський сектор зазнає суттєвих змін не лише на технологічному рівні, а й на інституційному, організаційному та регуляторному рівнях, що обумовлює необхідність переосмислення підходів до забезпечення фінансової стійкості банків, підтримання довіри до фінансової системи, а також ефективного управління зростаючими цифровими, операційними та кіберризиками. Водночас цифрова трансформація банків сприяє підвищенню їх адаптивності до кризових умов, розширенню каналів обслуговування клієнтів, розвитку дистанційних фінансових послуг і формуванню нових конкурентних переваг на фінансовому ринку.

У період післявоєнного відновлення банківський сектор відіграватиме системоутворюючу роль у фінансуванні відбудови економіки, кредитній підтримці підприємств, реалізації державних і міжнародних інвестиційних програм, а також у забезпеченні інтеграції України до європейського фінансового простору з урахуванням вимог цифрової економіки та стандартів ЄС. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток цифрових екосистем банків, впровадження інноваційних фінансових продуктів і сервісів, а також посилення регуляторної гармонізації відповідно до європейських практик.

З огляду на зазначене, дослідження трансформації банківського сектору в умовах цифрової економіки має важливе наукове та практичне значення, оскільки спрямоване на комплексний аналіз ключових трансформаційних

чинників, зокрема технологічних інновацій, змін регуляторного середовища, поведінкових аспектів споживачів фінансових послуг та впливу кризових явищ. Дисертація обґрунтовує адаптивну концепцію розвитку банківського сектору, що формує сучасну теоретико-методичну основу для модернізації його архітектури, підвищення ефективності функціонування та забезпечення стійкості відповідно до актуальних викликів і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У межах виконання науково-дослідної теми ДВНЗ «Університет банківської справи» *«Забезпечення фінансової стабільності фінансового сектору економіки України на засадах сталого розвитку та в умовах новітніх епідеміологічних викликів»* (державний реєстраційний № 0121U113271) були використані пропозиції, сформульовані здобувачем у дисертаційній роботі, що дало змогу дослідити проблематику цифрової трансформації банківських установ та особливості функціонування їх системи ризик-менеджменту.

3. Обґрунтованість наукових положень, достовірність висновків і структура дисертаційної роботи.

Дисертантом здійснено ґрунтовний критичний аналіз наукової літератури, світових практик і національної нормативно-правової бази, що забезпечило належний рівень обґрунтованості наукових положень. На цій основі чітко сформульовано теоретичні підходи до трактування трансформації банківського сектору як складного, багаторівневого та адаптивного процесу в умовах цифрової економіки.

У першому розділі систематизовано понятійний апарат, визначено ключові трансформаційні чинники та обґрунтовано теоретичне підґрунтя трансформації банківської системи як комплексного процесу структурних і функціональних змін. Розроблено концептуальну модель трансформації банківського сектору в умовах цифрової економіки, а також удосконалено підходи до класифікації трансформаційних процесів за інституційним і функціональним вимірами, що свідчить про належний рівень теоретичної обґрунтованості отриманих результатів.

У другому розділі представлено комплексну оцінку сучасного стану та тенденцій трансформації банківського сектору України в умовах цифрової економіки. Проаналізовано еволюційний характер трансформаційних змін, роль цифрових технологій, дистанційного банківського обслуговування, державних програм і міжнародного капіталу у забезпеченні безперервності функціонування фінансової системи. Особливу увагу приділено впливу цифровізації на депозитні процеси, кібербезпеку та фінансову стійкість банків. Запропоновано методичний підхід до оцінювання ефективності трансформаційних процесів, що базується на інтеграції індикаторів цифровізації, кібербезпеки, участі у державних програмах та залучення

іноземного капіталу, що підтверджує аналітичну виваженість і достовірність отриманих результатів.

У третьому розділі обґрунтовано стратегічні напрями трансформації банківського сектору в умовах цифрової економіки, зокрема щодо розвитку ESG-стратегій, удосконалення інституційного середовища та впровадження екосистемних моделей банківської діяльності. Розроблено науково-методичні підходи до формування ESG-стратегії банків, систематизовано європейський досвід регулювання та запропоновано екосистемний підхід до інтеграції фінансових і нефінансових сервісів. Усі висновки є послідовними, методично обґрунтованими та підтвердженими емпіричними і статистичними даними.

Дисертація викладена на 260 сторінках, з яких 204 сторінки становить основний текст, ілюстрований 48 таблицями та 38 рисунками. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (258 найменувань на 31 сторінці) та 2 додатків (на 9 сторінках). Така структура є логічною та забезпечує послідовне розкриття мети й завдань дослідження. Матеріал викладено чітко, послідовно та методично виважено. Використання таблиць, рисунків і додатків сприяє кращому сприйняттю результатів і підвищує рівень їх верифікованості.

Дисертаційна робота вирізняється логічністю, структурною цілісністю та високим рівнем наукової аргументації. Висновки є достовірними, обґрунтованими та підтвердженими належною доказовою базою. Робота є самостійним, завершеним дослідженням високого теоретико-методичного рівня, що має практичну значущість для розвитку банківського сектору. Дисертація Ткаченка Олександра Євгенійовича «Трансформація банківського сектору в умовах цифрової економіки», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування, виконана та оформлена відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» та до вимог, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна полягає у комплексному теоретико-методичному та емпіричному дослідженні трансформації банківського сектору України в умовах цифрової економіки. Сформовано системний підхід до розуміння трансформації банківського сектору як багаторівневого процесу, що інтегрує цифрові, інституційні, регуляторні та поведінкові механізми у єдину модель розвитку, забезпечуючи адаптивне реагування на воєнні, економічні та технологічні виклики. Удосконалено теоретичне підґрунтя трансформації банківського сектору як комплексного процесу структурних і функціональних змін, зумовлених цифровізацією, глобалізаційними процесами, впровадженням ESG-принципів, а також викликами воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Розвинено науковий підхід до співпраці банків і фінтех-компаній, який інтегрує класифікацію фінансових технологій, їхніх переваг і ризиків у єдину аналітичну систему, що дозволяє розкрити подвійний характер цифровізації як чинника інноваційного розвитку та джерела нових ризиків для фінансової стабільності. Поглиблено методичні підходи до оцінки стійкості процесу залучення депозитних ресурсів на основі динамічного аналізу багатокритеріальних показників операційної стійкості банків, що забезпечує можливість прогнозування трансформаційних змін і своєчасного реагування на виклики цифрової економіки.

Удосконалено класифікацію трансформаційних процесів у банківському секторі за інституційним і функціональним підходами, що дозволяє розглядати трансформацію як багаторівневий і багатофункціональний процес із «ланцюговим ефектом». Розроблено концептуальну модель трансформації банківського сектору в умовах цифрової економіки, що інтегрує теоретичний, методологічний і управлінський блоки, забезпечує узгодженість регуляторних впливів і сприяє підвищенню фінансової стійкості, розвитку фінансової інклюзії та зміцненню фінансової безпеки держави.

Сформовано науково-методичне підґрунтя розвитку ESG-стратегії банківських установ на основі взаємодії ключових стейкхолдерів і інтеграції екологічних, соціальних та управлінських аспектів у фінансову діяльність. Запропоновано екосистемний підхід до трансформації банківського сектору, що передбачає інтеграцію фінансових і нефінансових послуг у межах єдиної цифрової платформи із застосуванням технологій Big Data, штучного інтелекту, блокчейну та API, що забезпечує диверсифікацію доходів банків і підвищення клієнтської залученості.

Удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності трансформації банківського сектору на основі інтеграції індикаторів цифровізації, кібербезпеки, участі у державних програмах та залучення іноземного капіталу, що дозволяє здійснювати комплексну багатовимірну оцінку трансформаційних процесів і визначати рівень їх результативності та інтеграції у європейський фінансовий простір. Отримані результати є науково новими, концептуально узгодженими та відображені у висновках дисертації й наукових публікаціях автора.

5. Практичне значення дисертаційної роботи.

Практичне значення дисертації полягає у розробленні методичних рекомендацій та прикладних інструментів для підвищення ефективності функціонування банківського сектору України в умовах цифрової економіки. Запропоновані підходи можуть бути використані банківськими установами, регуляторними органами та освітніми закладами для удосконалення управління ризиками, трансформації бізнес-моделей банків, розвитку цифрових сервісів і формування адаптивних моделей функціонування банківського сектору. Результати дослідження впроваджено у діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – застосовано методичний підхід

до оцінки стійкості процесу залучення депозитних ресурсів з урахуванням впливу цифровізації на розвиток банківського сектору, що забезпечує динамічний багатокритеріальний аналіз ліквідності та операційної стійкості банків-учасників, формування ранніх індикаторів волатильності депозитного ринку, сценарне прогнозування ризиків і витрат під час виведення неплатоспроможних установ, а також підвищення прозорості для вкладників, кредиторів і потенційних інвесторів (довідка № 01-0-6053/25 від 30.06.2025).

Практичні результати також впроваджено в діяльність АТ «СЕНС БАНК», де використано екосистемний підхід до трансформації банківського сектору, що інтегрує фінансові (депозити, кредити, страхування, інвестиції) та нефінансові послуги (мобільний зв'язок, електронна комерція, медичні сервіси, стрімінгові платформи) у межах єдиної цифрової платформи банку (довідка б/н). У діяльності АТ «УКРСИББАНК» застосовано науковий підхід до трансформації бізнес-моделі банку, спрямований на зміцнення його операційної стійкості, що ґрунтується на впровадженні ESG-принципів (екологічної, соціальної та корпоративної відповідальності) у цифрову банківську стратегію з урахуванням регуляторних вимог (NFRD, CSRD, ESRS). Це забезпечує підвищення відповідності міжнародним стандартам сталого фінансування, ефективне управління ризиками, оптимізацію банківських операцій та зміцнення довіри з боку клієнтів, партнерів і регуляторів. Реалізація запропонованих підходів сприяє підвищенню прозорості діяльності банків, посиленню їх фінансової стійкості, зміцненню довіри міжнародних інвесторів, зниженню регуляторних ризиків та створенню нових можливостей для залучення екологічно та соціально орієнтованих інвестицій.

Окремо відзначено практичну цінність запропонованих рекомендацій для розвитку банківського сектору в частині забезпечення прозорості фінансових процесів, впровадження ризик-орієнтованих підходів до управління, розвитку цифрових інновацій, посилення кіберзахисту та підвищення рівня фінансової інклюзії в умовах цифрової трансформації економіки.

6. Повнота викладу результатів, особистий внесок здобувача.

Основні положення дисертаційної роботи Ткаченка Олександра Євгенійовича опубліковано у 16 наукових працях, серед яких: 5 одноосібних статей у наукових фахових періодичних виданнях України (у тому числі 2 англomовні); 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави; підготовлено підрозділ до колективної монографії; 9 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Особистий внесок здобувача є значним і полягає у формуванні теоретичних засад трансформації банківського сектору, розробленні концептуальних підходів і аналітичних моделей, проведенні статистичного та бібліометричного аналізу, а також обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо розвитку банківської діяльності в умовах цифрової економіки.

Кількісний та якісний склад опублікованих праць відповідає положенням Постанови Кабінету Міністрів України № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року.

7. Академічна доброчесність дослідження.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Ткаченка Олександра Євгенійовича засвідчує її відповідність етичним стандартам здійснення наукових досліджень. У дисертації простежується самостійність постановки наукових завдань, обґрунтування отриманих результатів і формулювання висновків. Використання наукових джерел здійснено з дотриманням принципів коректного цитування та належного посилання, що підтверджує прозорість дослідницького процесу та авторський характер представлених результатів. Ознак недоброчесних запозичень або некоректного використання матеріалів інших авторів не виявлено.

8. Зауваження щодо дисертації.

Наступні зауваження спрямовані на уточнення окремих методичних, структурних та композиційних аспектів дисертаційної роботи та не ставлять під сумнів наукову новизну чи якість проведеного дослідження, а мають на меті підвищити логічну цілісність і відтворюваність результатів.

1. Незважаючи на ґрунтовність викладеного теоретичного матеріалу у розділі 1 дослідження, кореляція між еволюцією теоретичних підходів та сучасними викликами цифрової економіки потребує більш чіткого обґрунтування. Доцільно чіткіше окреслити логічний перехід між історико-теоретичними засадами розвитку банківської системи та сучасними умовами її трансформації під впливом цифровізації, воєнного стану та глобалізаційних процесів.

2. У теоретичному підрозділі, присвяченому класифікації трансформаційних процесів у банківському секторі, міститься значний обсяг емпіричного аналізу (зокрема, оцінка динаміки окремих показників діяльності банків, цифровізації та депозитних процесів). Зазначений аналіз має змістовну близькість до розділу, що присвячений оцінці сучасного стану та тенденцій трансформації банківського сектору. З метою посилення концептуальної чіткості доцільно було б частково перенести детальний емпіричний аналіз у відповідний аналітичний розділ, що дозволило б зберегти теоретичну фокусованість першого підрозділу, водночас не зменшуючи наукової цінності отриманих результатів.

3. У другому розділі доцільно було б ширше врахувати взаємозв'язок банківського сектору з іншими сегментами фінансового ринку, зокрема фондовим та фінтех-сектором, шляхом інтеграції відповідних інструментів у загальну модель трансформації. Урахування процесів цифровізації фінансових ринків, розвитку фінтех-рішень, відкритого банкінгу та змін у поведінкових моделях клієнтів і інвесторів сприяло б більш комплексному

розкриттю досліджуваної проблематики. Такий підхід дозволив би не лише поглибити аналітичну складову роботи, а й підвищити практичну значущість сформульованих рекомендацій.

4. Незважаючи на обґрунтованість і актуальність отриманих результатів, окремі положення потребують уточнення щодо меж їх застосування. Зокрема, частина емпіричних висновків, пов'язаних із впливом цифровізації на стійкість депозитних процесів і поведінку клієнтів, сформульована на основі даних періоду воєнного стану. Такий підхід є цілком виправданим з огляду на специфіку функціонування банківського сектору в сучасних умовах, однак він певною мірою обмежує можливість екстраполяції результатів на стабільні економічні періоди. У цьому контексті доцільним є більш чітке окреслення меж репрезентативності вибірки та застосовності отриманих висновків.

9. Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Ткаченка Олександра Євгенійовича «Трансформація банківського сектору в умовах цифрової економіки» є завершеним, науково обґрунтованим і практично значущим дослідженням, що вирішує важливе наукове завдання поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних підходів та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо трансформації банківського сектору в умовах цифрової економіки. У дисертації ґрунтовно проаналізовано теоретичну базу, здійснено комплексну діагностику розвитку банківського сектору, ідентифіковано ключові трансформаційні чинники та запропоновано сучасні моделі розвитку банківської діяльності, які враховують вплив цифровізації, фінтех-інновацій, відкритого банкінгу, а також функціонування банківського сектору в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та необхідності післявоєнного відновлення.

Отримані наукові результати характеризуються новизною та системністю, а їх практична значущість підтверджується можливістю впровадження у діяльність банківських установ, у сферу державного регулювання фінансового сектору, а також у освітній процес закладів вищої освіти за спеціальностями 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 072, D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Запропоновані підходи спрямовані на підвищення ефективності цифрової трансформації банків, зміцнення їх фінансової стійкості, розвиток фінансової інклюзії та вдосконалення механізмів управління ризиками.

Структура дисертації є логічною, виклад науково точним і стилістично виваженим. Дисертація демонструє дотримання принципів академічної доброчесності, належний рівень апробації результатів і вагомий особистий внесок здобувача. Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, стосуються уточнення окремих методичних аспектів і не впливають на загальну наукову та практичну цінність дослідження.

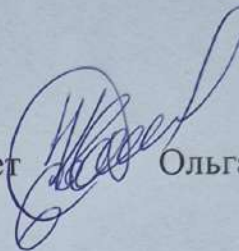
Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року (зі змінами), а її автор, Ткаченко Олександр Євгенійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків

та технологій, Державний податковий університет

Ольга КЛЮЧКА

